

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston periaatepäätöksestä suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla.

Sitran arvion mukaan periaatepäätöksen tilannekuva on kattava ja siinä on huomioitu hyvin kotimaisen ja kansainvälisen demokratiakehityksen keskeisimmät trendit. Luonnoksen linjaukset ja erityisesti ehdotetut toimenpiteet ovat kuitenkin luonteeltaan yleisiä. Niihin voisi lisätä konkretiaa ja samalla nostaa suomalaisen demokratiapolitiikan kunnianhimon tasoa. Suomella on erinomaiset edellytykset toimia vahvan demokratian ja sen kehittämisen edelläkävijänä myös tulevaisuudessa. Vaikka Suomen tilanne näyttäytyykin vertailujen valossa hyvänä, kansainvälinen kehitys ja uhkakuvat osoittavat, ettei liikaan itsetyytyväisyyteen ole varaa.

Luonnoksessa todetaan oikein, että suomalaisen demokratian vahvuuksien säilyttäminen ja kehittäminen edellyttävät tietoa ja riittäviä valmiuksia. Sitra pitää tärkeänä huomioida, että onnistunut demokratiapolitiikka ja poikkihallinnollinen kehittäminen vaativat myös henkilöstö- ja taloudellisia resursseja hallinnon sisällä, jotta hyvät ideat, linjaukset ja toimenpiteet pystytään toteuttamaan vaikuttavasti myös käytännössä.

Demokratiaosaamisen kehittämisen tulisi olla periaatepäätöksen teemoja ja linjauksia läpileikkaava tavoite, oli kyse sitten virkahenkilöistä, palveluita tarjoavasta henkilöstöstä kuin kansalaisistakin. Sen merkitystä pitäisi korostaa tiettyjen toimenpiteiden sijaan laajasti koko suomalaiselle demokratiapolitiikalle tärkeänä tekijänä.

Vaikka periaatepäätös keskittyy valtioneuvostotason hankkeisiin, olisi siinä hyvä huomioida luonnosta paremmin, että osallistumisen välineitä on kokeiltu ja otettu onnistuneesti käyttöön myös muilla hallinnon tasoilla ja muiden toimijoiden aloitteista (ks. esim. Sitran julkaisu “Miten demokratiaa kokeillaan?”).

Sitran lausunnon keskeiset huomiot on koottu alle.

- Äänestysikärajaa tulisi laskea kuntavaaleissa.
- Osallistumisen tapojen tulee olla moninaisia, erilaisille ihmisille ja ryhmille räätälöityjä ja ne pitää kytkeä osaksi päätöksentekoa ja sen valmistelua.
- Digitaalista informaatiolukutaitoa ja laaja-alaista digitaalista sivistystä tulee vahvistaa.
- Lainsäädäntöprosessien tulee olla nykyistä avoimempia ja helpommin seurattavia.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan
Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Vaalijärjestelmän uudistaminen***
- ***Vaalien turvallisuuden vahvistaminen***
- ***Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto***
- ***Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen***

Sitra on periaatepäätöksen kanssa samaa mieltä siitä, että vaalien suhteellisuus toteutuu tällä hetkellä huonosti Suomen eduskuntavaaleissa. Sitra näkee suomalaisen vaalijärjestelmän vinoumat uhkana äänestäjien tasa-arvoisuudelle. Piilevien äänikynnysten suureen vaihteluun vaalipiirien välillä tulisi puuttua.

Periaatepäätös mainitsee oikeusministeriön lainvalmisteluhankkeen, jossa on tarkoitus alentaa EU-kansalaisaloitteen ikäraja 16 vuoteen. Tämä on positiivinen signaali nuorempien ikäryhmien osallistumismahdollisuuksien ja -aktiivisuuden nostamiseksi. Sitra näkisi hyvänä, jos periaatepäätös mainitsisi myös mahdollisuuden tarkastella kuntavaalien äänestysikärajan laskemista 16 vuoteen. Kuten periaatepäätös toteaa, äänestysaktiivisuus on Suomessa ollut muita Pohjoismaita heikompaa, ja se on melko voimakkaasti eriytynyt. Nuoremmat ikäryhmät eivät näytä omaksuvan äänestystottumusta edeltävien sukupolvien tavoin. Nuoret ovat päätöksentekooielimissä aliedustettuina, mikä lisää riskiä, että heidän intressinsä ja tulevaisuuttaan koskevat huolet tulevat huonommin huomioiduksi. Äänestysikärajan laskulla on havaittu olleen esimerkiksi muissa EU-

maissa positiivisia vaikutuksia äänestysaktiivisuuteen sekä nuorten politiikkaan kiinnittymiseen ja demokratiatytyväisyyteen.

Periaatepäätöksen luonnos toteaa, että Suomen vaalit sijoittuvat kansainvälisten vertailujen mukaan maailman luotettavimpien joukkoon, ja että vaalien oikeudenmukaisuuden ja äänioikeuden inklusiivisuus saa kansainvälisissä vertailuissa korkeat pisteet. Jotta tämä pysyisi suomalaisena vahvuutena myös tulevaisuudessa, olisi tarkasteltava rohkeasti kansainvälistä digitaalista demokratiakehitystä. Sitra kannustaa sähköisen äänestämisen ottamista uudelleen arvioitavaksi ja kokeiltavaksi. Viron esimerkki on osoittanut, että sähköinen äänestäminen on mahdollista järjestää turvallisesti ja sillä on positiivisia vaikutuksia ihmisten osallistumisaktiivisuuteen.

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehtotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.***
- ***Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.***
- ***Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.***
- ***Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.***

Periaatepäätöksen luonnos tunnistaa hyvin osallistumisen tapojen moninaistumisen ja yksilöllistymisen sekä niihin liittyvät kansainvälisen demokratiakehityksen ja esikuvat. Periaatepäätöksessä voisi kuitenkin nostaa suomalaisen demokratiapolitiikan kunnianhimon tasoa ja korostaa sitä, että Suomella on erinomainen tilaisuus toimia edelläkävijänä ja mallina kansainvälisessä demokratiakehityksessä myös vaalien välillä tapahtuvassa osallistumisessa.

Sitra pitää tärkeänä, että osallistumisen vahvempi kytkeminen osaksi päätöksentekoa ja sen valmistelua on nostettu esiin periaatepäätöksen luonnoksessa. Sen tulisi olla yksi osallistuvan demokratian kehittämisen keskeisimmistä tavoitteista. Osallistumisen vaikutusten osoittaminen käytännössä on merkittävä tekijä kansalaisten luottamuksen ja osallistumisaktiivisuuden vahvistamisessa.

Kotimaiset ja kansainväliset tutkimukset ja selvitykset ovat korostaneet, että ihmiset haluavat osallistua, mutta heillä ei ole riittävästi tietoa osallistumisen paikoista ja tavoista eivätkä he koe olemassa olevia osallistumisen tapoja mielekkäiksi. Sitra näkee, että osallistumisen tueksi tarvitaan

jatkuvasti uutta tutkimus- ja arviointitietoa, mutta myös nykyistä parempaa käyttäjäymmärrystä. Erilaiset tavat osallistua motivoivat erilaisia ihmisiä. Käyttäjäymmärrystä lisäämällä osallistumisen tapoja voidaan ottaa paremmin räätälöidysti käyttöön erilaisille ihmisille ja väestöryhmille. Jos osallistumisen tapoja ei kehitetä erilaisia ihmisiä ja heidän tarpeitaan huomioiden, saattavat ne entisestään syventää osallistumisen haasteita ja eriytymistä. Positiivinen kokemus osallistumisesta puolestaan lisää kansalaisten osallistumista sekä kiinnostusta politiikkaan ja yhteiskunnallisiin asioihin.

Sitra näkee osallistumisen järjestelmien ja menetelmien kehittämisessä tärkeänä sen, että yksittäisten ja irrallisten osallistumisen kanavien sijaan rakennetaan yhtenäistä osallistumisen arkkitehtuuria, jossa erilaiset osallistumisen väylät muodostavat eheän, helposti hahmottuvan ja vaikuttavan kokonaisuuden niin kansalaisten, asukkaiden, päätöksentekijöiden kuin palveluiden järjestäjien näkökulmasta. Tämä pätee sekä kasvotusten tapahtuvaan että digitaaliseen osallistumiseen.

Osallistumiskanavia pitäisi suunnitella nykyistä vahvemmin kansalaisten, ei niiden tuottajaorganisaation näkökulmasta. Sitra esittää selvitystensä pohjalta, että julkishallinnon kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia tarjoavat erilliset palvelut voitaisiin koota yhdeksi vuorovaikutteiseksi demokratiapalveluksi. Näin ihmiset pystyisivät osallistumaan valmisteluun ja päätöksentekoon nykyistä paremmin. Asiakaslähtöinen palvelu tarjoaisi käyttäjälle sekä tietoa että vaikuttamisen paikkoja käyttäjäprofiilin tai kiinnostuksen kohteiden perusteella aihealueittain. Samalla hallinto saisi tietoa kansalaismielipiteestä.

Periaatepäätöksen linjauksen 4 toimenpiteissä mainitaan virkamiesten kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen kehittäminen. Sitra pitää sitä hyvänä lähtökohtana, mutta ymmärrystä osallistuvan demokratian merkityksestä ja menetelmistä on syytä lisätä myös laajemmin. Esimerkiksi periaatepäätöksen kolmannessa linjauksessa esitetyn valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen toimiala voisi olla laajempi, jolloin se kattaisi osallistamismenetelmiin liittyvän kompetenssin kasvattamisen valtakunnallisesti.

Suomalaisen verkkodemokratian tilaa voisi tarkastella periaatepäätöksessä kriittisemmin. Kuinka toimivia ja kansalaisia houkuttelevia luonnoksessa esitetyt esimerkit ovat käytännössä? Digiosallistumisen välineitä on paljon, mutta välineet eivät ole vielä riittävällä tasolla erityisesti käytettävyyden ja löydettävyyden osalta eivätkä ne keskustele keskenään. Lisäksi voisi huomioida, että vaikka kansalaisaloite on saanut hyvää palautetta, on kuntalaisaloitteen tilanne huomattavasti huonompi.

Sitra pitää tärkeänä, että periaatepäätöksen luonnoksen toimenpiteissä esitetään panostusta osallistumistoimien arviointiin ja mittaamiseen. Osallistumisjärjestelmiä ja -välineitä tulisi arvioida säännöllisesti osana jatkuvaa kehittämistä. Lisäksi arvioinnille tulisi luoda yhtenäiset ja relevantit

kriteerit. Asetettuja tavoitteita tulisi arvioida myös palveluiden käyttäjät ja kansalaiset mukaan ottaen.

Sitra on selvityksessään ”Miten EU-lainsäädännöstä päätetään Suomessa?” analysoinut EU-lainsäädäntöprosessiin osallistumista. Sitra esittää, että kansallisesti merkittävistä EU-asioista pitäisi järjestää asiantuntija- ja julkisia kuulemisia. Kansalliset EU-asioiden valmisteluasiakirjat pitäisi avata valtioneuvoston sivustolle sekä perustaa yleinen viestintäkanava helpottamaan EU:n lainsäädäntöprosessien julkista seuranta.

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- ***Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.***
- ***Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.***
- ***Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.***
- ***Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).***
- ***Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.***
- ***Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.***
- ***Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.***

Periaatepäätös huomioi medialukutaidon merkityksen kasvamisen. Sitra haluaa korostaa sitä, että perinteisen medialukutaidon edistämisen rinnalla tulee kiinnittää huomiota digitaaliseen informaatiolukutaitoon ja laaja-alaisen ”digitaalisen sivistyksen” edistämiseen. Nämä pitävät sisällään sisältöjen arviointikyvyn lisäksi myös esimerkiksi ymmärryksen algoritmien toiminnasta sekä datatalouden perusteista.

Digitaaliset ympäristöt tulee nähdä yhtä lailla myös osallistumisen ja vaikuttamisen paikkoina kuin fyysiset ympäristöt. Tämän vuoksi demokratiataitoja ei voi erottaa digitaalisesta informaatiolukutaidosta: Kuka tahansa meistä voi itse olla aktiivinen mediatoimija ja -vaikuttaja, ei vain tietojen vastaanottaja. Kriittisen digitaalisen informaatiolukutaidon edistämisestä tulee tehdä kansallinen digisivistysprojekti, sillä se koskee kaikkia päättäjiä peruskoululaisiin.

Sitra ehdottaa ”1+4 strategista valintaa Suomelle” -julkaisussaan, että Suomen tulisi toteuttaa kansallinen digitaalisen sivistyksen projekti. Projektissa varmistettaisiin, että digitaalinen informaatiolukutaito ja digitaalinen sivistys ovat läpileikkaavasti mukana eri koulutustasojen opetussuunnitelmissa. Ne tulisi ottaa myös keskeisiksi teemoiksi demokratiatyöhön, jota kunnat ja vapaa sivistystoimi tekevät (koulut, kirjastot, kansanopistot). Lisäksi Sitra ehdottaa innovaatorahaa kasvattamaan ihmisten informaatio- ja suomalaisen demokratian iskunkestävyyttä. Erillinen, kertaluontoinen innovaatoraha osoitettaisiin riippumattomille media- ja kansalaisjärjestötoimijoille. Sen avulla voidaan kehittää nykyistä kattavampia työkaluja esimerkiksi disinformaation tunnistamiseen ja kansalaisten kykyyn perätä oikeutta omaan dataansa.

Sitra korostaa, että medialukutaidon ohella tärkeää on myös hallintolukutaito, kansalaisten kyky ymmärtää hallinnon ja päätöksenteon toimintaa. Tämä koskee niin maahanmuuttajia kuin pääväestöä – sekä nuoria että aikuisia. Kansalaispätevyys tulee ymmärtää laajasti yhteiskunnan, politiikan ja hallinnon toiminnan ymmärtämisenä.

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- ***Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.***
- ***Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.***
- ***Lainsäädäntöprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.***

Kyseinen linjaus liittyy läheisesti osallistumismahdollisuuksia koskevaan linjaukseen 2. Päätöksenteon ja sen valmistelun avoimuus ja läpinäkyvyys ovat edellytyksiä oikea-aikaiselle ja vaikuttavalle osallistumiselle, osallistumisen tapojen päätöksentekoon kytkemiselle sekä hallinnon ja kansalaisten vuorovaikutukselle.

Sitran Uudistuva päätöksenteko -projekti on tunnistanut monia linjauksen teemoihin liittyviä haasteita ja tarjonnut konkreettisia kehittämistoimenpiteitä esimerkiksi raporteissaan ja selvityksissään ”Miten Suomessa säädetään laki?”, ”Miten EU-lainsäädännöstä päätetään

Suomessa?”, ”Miten tietoa käytetään päätöksenteossa?” ja ”Kansalaisen osallistamisen välineitä maailmalta”.

Sitra pitää tärkeänä, että periaatepäätöksen toimenpiteissä huomioidaan hyvin lainsäädäntöprosessien kehittämistarpeita koskien avoimuutta, osallistumisen kuiluja, vaikutusten seuranta ja jälkiarviointia sekä virkahenkilöstön osaamista. Sitra näkee keskeisenä haasteena myös sen, ettei lainsäädäntöprosessi ole riittävän hyvin tunnettu ja sitä koskeva tieto on hajanaista. Kansalaisen on mahdotonta seurata lainsäädännön valmistelun ja päätöksenteon etenemistä. Prosessin ja valmistelun etenemisestä syntyvän datan parempi avaaminen on edellytys sekä prosessin laadulliselle kehittämiselle että kansanvaltaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamiselle.

Sitra ehdottaa, että prosessidataa yhdistämällä olisi mahdollista luoda kansallinen seurantapalvelu (vrt. Euroopan parlamentin lainsäädäntöjuna), jonka avulla kansalaiset voisivat seurata niin kansallisten kuin EU-aloitteiden valmistelun etenemistä ja aikataulutusta. Samalla hahmottuisivat aikaikkunat, joiden puitteissa kansalaiset voivat parhaiten vaikuttaa. Seurantapalvelua varten valtioneuvostossa ja eduskunnassa avattaisiin niin EU-asioita kuin kansallisen lainsäädäntöprosessin käsittelytietoja sisältävä data. Datan yhdistäminen mahdollistettaisiin ottamalla käyttöön eri toimijoiden yhteinen prosessitunnus kullekin käsiteltävälle asialle.

Päätöksenteon ja hallinnon jatkuvalle sekä systemaattiselle kehittämiselle tulisi luoda toimintatavat. Samalla kun kansalaisten vuorovaikutusta ja osallistamista halutaan lisätä lainsäädäntöprosessissa, tulee lainsäädäntöprosessia kehittää. Toimintatapoja ja käytänteitä tulee kehittää uusia osallistumisen tapoja ja vuorovaikutusta paremmin vastaanottaviksi. Virkamiesten osaamisen kehittämisessä olisi keskityttävä varsinkin siihen, että virkamies ymmärtää laajemman kokonaisuuden ja prosessit, joiden osana hän työskentelee. (Sitran selvitys ”Miten Suomessa säädetään laki?”)

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*

- ***Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.***

Sitra jakaa periaatepäätöksen huolen keskustelukulttuurin kärjistyisestä ja vastakkainasettelun lisääntymisestä demokratioissa. Sitra pitää tärkeänä, että vihapuheen ja yhteiskunnallisen keskustelun polarisaation kaltaisten ilmiöiden kohdalla reaktiivisten toimien lisäksi kiinnitetään entistä enemmän huomiota myös sosiaalisen median alustojen toimintalogiikkaan, joka kärjistää kielteisiä ja demokratialle haitallisia ilmiöitä entisestään.

Esimerkiksi datan yhteiskunnallista merkitystä tulisi ymmärtää paremmin ja laajemmin, samoin datan hyödyntämiseen perustuvaa digitaalista vallankäyttöä. Keskeinen keino ymmärryksen lisäämiseen on datan keräämisen ja hyödyntämisen tekeminen nykyistä läpinäkyvämmäksi. Suomen tulisikin pyrkiä yhdessä muiden EU-maiden kanssa edelläkävijäksi demokratiaa ja yksilönoikeuksia puolustavassa ja uudistavassa, dataa koskevassa sääntelyssä. Suomessa tulisi arvioida EU-tason dataregulaatiota myös demokratian ja yksilön oikeuksien kannalta: Millaisia mahdollisuuksia uusi sääntely antaa esimerkiksi kansalaisten yksityisyyden parantamiseen ja toisaalta myös aktiivisen demokratiakansalaisuuden tukemiseen?

Niin ikään hybridi mediaympäristö, joka muodostuu niin sosiaalisen median alustoista kuin perinteisestä mediasta, tulisi nähdä kokonaisuutena, joka vaatii meiltä uudenlaisia taitoja yksilöinä mutta joka muodostaa myös nykyisin merkittävän osan yhteiskunnan ”sosiaalisesta infrastruktuurista”. Tämä rakenne vaikuttaa merkittävästi siihen, miten olemme toistemme kanssa tekemisissä, miten hankimme tietoa ja miten muodostamme käsityksemme maailmasta. Tämän vuoksi datan ja digitaalisen vallan ymmärtäminen on myös keskeinen kysymys demokratian toimivuuden kannalta, eikä sitä tule tarkastella erillään muusta demokratiatyöstä.

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa
Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- ***Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.***
- ***Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.***
- ***Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.***
- ***Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.***
- ***Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja –tietämyksen vahvistaminen.***

- *Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.*

-

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- *Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.*
- *Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.*
- *Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.*
- *Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).*

-

Pekonen Onni
Sitra - Demokratia ja osallisuus -teema